

УДК 376.36:616.211

Р 32

Алла РЕВТЬ,
Лієне ГОЛЕМБІЙОВСЬКА

ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ СІМ'Ї, ЯКА ВИХОВУЄ ДИТИНУ З РИНОЛАЛІЄЮ

У статті охарактеризовано соціально-психологічні умови, що впливають на підвищення рівня взаємодії логопеда дошкільної установи, дитини з ринолалією та батьків, що виховують таку дитину. Проаналізовано форми і методи роботи, за допомогою яких буде оптимізовано життєдіяльність сім'ї, у якій виховується дитина з ринолалією. Здійснено аналіз логопедичної допомоги батькам, для фізичного й психічного розвитку дитини, її самоцінності, що забезпечує визнання дитинства, успішний перехід до навчання в школі.

***Ключові слова:** ринолалія, логопед, батьки, що виховують дитину з ринолалією.*

Постановка проблеми. Реформаційні процеси, що відбуваються у вітчизняному і світовому освітньому просторі, зумовлюють нагальність розв'язання комплексних соціально-педагогічних завдань, одним із яких є навчання та розвиток дітей з особливостями розвитку. Сучасна концепція дошкільного виховання визначила шляхи модернізації дошкільної освіти. Зокрема, в Законі України “Про дошкільну освіту” зазначено, що одним з основних завдань, що стоїть перед дитячим садком, є взаємодія з родиною для забезпечення сімейного виховання дітей. Сучасний етап розвитку теорії і практики окремих медичних галузей, корекційної педагогіки, логопедії, нейролінгвістики, спеціальної психології, нейропсихології характеризується об'єднанням наукових пошуків і зусиль, посиленою увагою до поглибленого вивчення специфіки загального, психічного і, зокрема,

мовленнєвого розвитку дітей з вадами психофізичного або розумового розвитку для забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку кожної дитини, враховуючи її психофізіологічні особливості, потенційні можливості, здібності, інтереси тощо.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Сучасні дослідники (Л. Волкова, Р. Левіна, Н. Пахомова, Л. Парамонова, Т. Туманова, Т. Філічева, Г. Чірка, С. Шаховська та ін.) відзначають, що наразі спостерігається тенденція до збільшення числа дітей дошкільного віку, які мають відхилення від норми в загальному й мовленнєвому розвитку. Особливе занепокоєння у цьому зв'язку викликають діти з важкими порушеннями мовлення, до яких належить і ринолалія. Порушення мовлення не дозволяє цим дітям надалі в повному обсязі засвоювати програму загальноосвітньої школи, викликає труднощі в оволодінні навичками читання та письма, формування комунікативних умінь. У період переходу на навчання дітей із шестирічного віку особливого значення набуває забезпечення загальної мовленнєвої підготовки до школи не тільки в дошкільних закладах, але й у родинному оточенні.

На сьогоднішній день у спеціальній освіті особливе місце займає логопедична допомога дітям, що мають вади мовлення. Необхідно відзначити, що обсяг знань про дітей з різними порушеннями, зокрема, мовного розвитку, не такий вже й великий, оскільки спеціальна освіта як цілісна галузь науки почала формуватися лише кілька десятиліть тому, що, відповідно, викликає професійний інтерес у людей пов'язаних з означеною проблемою.

Мета статті – теоретичне узагальнення та аналіз особливостей організації логопедичної допомоги в умовах сім'ї, яка виховує дитину з ринолалією.

Розвиток національної системи дошкільної освіти спрямований на створення оптимальних умов для фізичного й психічного розвитку дитини, її самоцінності, що забезпечують визнання дитинства, успішний перехід до навчання в школі. Здійснення цього вимагає інтеграції сімейного виховання й дошкільного закладу, переходу на якісно новий зміст і технології освітнього процесу, зміни стилю й форм взаємодії дошкільної установи і родини, що в підсумку сприятиме виробленню загальної стратегії дій з гармонійного розвитку особистості дошкільника, формуванню загального освітнього простору.

На сучасному етапі в спеціальній освіті особливе місце займає логопедична допомога дітям, що мають вади мовлення. Основною метою логопедичної допомоги в дошкільних закладах є забезпечення ефективності навчально-виховного процесу та розвитку осіб із вадами мовлення, а також попередження мовленнєвих порушень та в подальшому шкільної неуспішності.

Однією з найважливіших складових логопедичної роботи в Україні є ранні діагностика та комплексна психолого-педагогічна допомога дитини з вадами мовлення, від ефективної організації якої певною мірою залежить попередження виникнення вторинних відхилень у процесі становлення психофізичних функцій [4, 46].

Ранні діагностика та логопедична допомога – актуальні проблеми сучасної спеціальної педагогіки як в Україні так і в усьому світі, тому діагностика мовленнєвих порушень у дітей у нашій державі починається вже в молодшому дошкільному віці.

З метою визначення особливостей організації логопедичної допомоги в умовах сім'ї, що виховує дитину з ринолалією, нам необхідно визначити стан реабілітаційної культури батьків означеної категорії дітей.

Зважаючи на те, що батьки дітей з ринолалією, крім загально-педагогічних і психологічних знань, мають володіти спеціальними знаннями з корекції та реабілітації своїх дітей, складаючи їхню педагогічну культуру, ми визначаємо її як реабілітаційну культуру. Реабілітаційну культуру батьків дітей з ринолалією ми розуміємо як частину загальної культури, що виражається в ціннісно-гуманному ставленні до дитини, розумінні особливостей, пов'язаних з порушенням мовлення, творчого використання педагогічних знань і технологій, спрямованих на реалізацію процесу виховання з урахуванням психофізіологічних особливостей розвитку дітей з ринолалією [3, 61].

Нині ця проблема набула особливого значення, що зумовлено такими обставинами:

- збільшенням в останні роки як в Україні, так і в інших країнах світу народжуваності дітей із незрощеннями верхньої губи та піднебіння;

- зниженням рівня здоров'я дітей із вродженими вадами губи та піднебіння, підвищення захворюваності серед них;

- недостатністю вивчення проблеми психологічного статусу дітей із вродженими незрощеннями губи та піднебіння;

– недостатністю даних про вивчення психологічних особливостей, пізнавальних процесів дітей із зродженими незрошеннями губи та піднебіння;

– відсутністю даних про готовність дітей із вродженими незрошеннями губи та піднебіння до навчання у школі [2, 26].

Розглядаючи взаємодію дошкільної установи і родини як двосторонній процес, Є. Міхньова окреслює можливі позиції батьків і педагогів у цьому процесі. Дослідниця дотримується тієї точки зору, що участь батьків може проявлятися як спостерігачів, активних спостерігачів і партнерів [3, 60]. Так, батьки-спостерігачі відвідують групи, одержують інформацію про те, що вони будуть спостерігати, і обговорюють побачене з педагогічною командою. Батьки в ролі активних спостерігачів періодично беруть участь у педагогічному процесі. Їм дається інформація, наприклад, про те, як краще організувати заняття з дітьми вдома. Батьки-партнери систематично беруть участь у виховному процесі, разом з педагогами виробляють програму співробітництва, складають графік участі в ній.

У нашому розумінні технологія роботи логопеда з батьками передбачає систему взаємозалежних форм, прийомів і методів організації процесу взаємодії логопеда і батьків, об'єднаних єдиною концептуальною основою, цілями й завданнями, що створює умови для навчання, виховання й розвитку дітей із ринолалією. Дуже важливо зробити батьків активними учасниками педагогічного процесу, навчити їх адекватно оцінювати і виховувати власну дитину.

Ми дійшли висновку, що необхідно знайти таку форму спілкування з батьками, при якій буде здійснюватися пошук взаєморозуміння, підтримка в розв'язанні складних ситуацій, що стосуються виховання, навчання й розвитку мовлення дітей із ринолалією, більш активне включення батьків до корекційно-розвивального процесу. Саме тому ми обрали таку взаємодію з батьками, яка передбачає обмін думками, почуттями, переживаннями; спрямована на підвищення педагогічної культури батьків, тобто повідомлення їм знань, формування у них педагогічних умінь, навичок.

Організація роботи логопеда з родиною велася за такими напрямками:

1) інформаційний: ознайомлення з результатами психолого-педагогічного, логопедичного обстеження; ознайомлення з віковими особливостями нервово-психічного розвитку, етапами становлення

мовлення дитини з ринолалією; ознайомлення з методами корекційно-розвивального впливу.

2) навчальний напрям: залучення батьків до активної участі в корекційному процесі з подолання ринолалії у дитини; навчання батьків прийомам корекційно-розвивальної роботи з дитиною; формування у батьків і дітей уявлень про готовність до навчання в школі.

На нашу думку, до здійснення поставлених завдань можуть привести використання як традиційних (батьківські збори, відвідування фронтальних та індивідуальних занять, консультації, бесіди і т. д.), так і нетрадиційних (створення сімейного клубу, проведення сімейних свят) форм роботи.

Індивідуальне консультування набуває дуже великого значення для роботи з батьками, оскільки дає змогу реалізувати диференційований підхід. Індивідуальні консультації проводяться на запрошення логопеда або на прохання батьків щотижня у певний день. Одним із завдань індивідуального консультування є навчання батьків способів виконання разом з дитиною домашніх завдань, оскільки ніяка найретельніша робота дитячого садка з дітьми, що мають різні порушення мовлення, не буде ефективною, якщо у ній не братимуть участь члени сім'ї.

Спільні заняття, свята створюють неповторну емоційну й духовну атмосферу завдяки загальному настрою й активності всіх учасників. Спільні заняття проводяться нами щоквартально, і батьки є їх рівноправними учасниками. Разом з дітьми вони вивчають прийоми артикуляційної та пальчикової гімнастики, самомасажу кистей рук, вправи з елементами рефлексотерапії, дихальної гімнастики, опановують навички звукового аналізу та ін. [4, 46]. Проведений з дітьми час викликає в батьків теплі почуття до дитини, бажання допомогти, підтримати, захистити. Отже, узгоджена взаємодія, співробітництво логопеда й батьків на заняттях дає при усуненні мовленевих порушень позитивний результат.

Така форма роботи, як **батьківська пошта**, – це спеціально оформлений ящик, що дає можливість батькам у письмовій формі висловити свої зауваження, пропозиції, поділитися радістю або сумнівом, звернутися за допомогою до конкретного фахівця [3, 59].

Започатковані нами також і **батьківські дні** – це відвідування батьками режимних моментів у групі та спостереження за діяльністю вихователя, логопеда [3, 60]. Батьки спостерігають також

відносини між дітьми, дорослими й дітьми, беруть участь у заняттях, знайомляться з побутовими умовами в дитячому садку. Як правило, один батьківський день організується для одного або двох батьків. У ході відвідування батьки не втручаються в освітній процес (виняток становлять заздалегідь обговорені із логопедом або вихователем проведення батьками ігор, бесід), а свої міркування й зауваження висловлюють після заняття під час його обговорення.

Педагогічні ігри проводяться з батьками у вигляді як самостійних батьківських зборів (у формі ігор “Щасливий випадок”, “Поле чудес”, КВК і т.д.); або як частина батьківських зборів (у вигляді спеціально підібраних запитань, завдань, ігор; розв’язання педагогічних ситуацій з життя родин певної логопедичної групи). Мета таких занять полягає у сприянні вільному спілкуванню батьків між собою, з фахівцями, вихователями; допомогти батькам в оволодінні основами дошкільної педагогіки, дитячої психології та логопедії; залучення батьків до навчального процесу; досягнення єдності вимог до дитини. Під час педагогічних ігор батьки в цікавій формі разом з педагогами моделюють життєві ситуації, програючи їх. Це дає можливість батькам не лише накопичувати професійні знання з навчання і виховання дітей, але й встановлювати довірливі стосунки з педагогами і фахівцями [7, 123].

На нашу думку, спільна робота логопеда та батьків підвищує компетентність батьків, викликає інтерес до проблеми, вселяє впевненість у своїх силах, гуртує колектив батьків, дає можливість познайомитися з досвідом сімейного виховання, обмінятися думками. Батьки поступово починають розуміти міру своєї відповідальності за розвиток дитини, особливо коли спостерігають результати своїх нелегких зусиль, а успіхи надають упевненості.

У процесі дослідження проблеми організації логопедичної допомоги в умовах сім’ї, яка виховує дитину з ринолалією, ми дійшли **висновків**, що внутрішньосімейні стосунки й відносини батьків відіграють важливу роль у розвитку особистості дитини з порушеннями мовлення. Батьківське ставлення до таких дітей має свою специфіку, що виражається у суперечності між необхідністю трансформації власних очікувань та установок стосовно дитини, з одного боку, і неможливістю змінити біологічний та емоційний статус дитини в родині, з іншого. Фіксація на порушенні мовлення дитини призводить до того, що батьки часто переходять до особли-

вої манери виховання й поведінки з дитиною, викликані характером мовленнєвого порушення.

Подальших наукових розвідок потребує питання виховання дитини з ринолалією в сім'ї, що є складним педагогічним процесом, який передбачає наявність мети, завдань, змісту, форм, методів виховної діяльності.

Література

1. Ермакова И.И. Коррекция речи при ринолалии у детей и подростков / Ирина Игоревна Ермакова. – М. : Просвещение, 2001. – 154 с.
2. Миронова С.П. Дифференціація роботи логопеда дошкільного закладу з батьками вихованців / С.П. Миронова, В.П. Пельвецька // Дефектологія. – 2009. – № 4. – С. 22 – 26.
3. Михнева Е.Б. Участие родителей в коррекционно-воспитательной работе по преодолению речевых нарушений у детей дошкольного возраста / Е.Б. Михнева // Логопед в детском саду. – 2006. – № 4. – С. 56 – 61.
4. Проблеми мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в умовах родинного виховання / Н.Г. Пахомова // Дошкільна освіта. – 2003. – № 5. – С. 46.
5. Соломатина Г.Н. Стимуляція речевого розвитку дітей с вродженими расщелинами губы и нёба / Галина Николаевна Соломатина. – М. : Академия, 2004. – 215 с.
6. Тесленко В. Сутнісні характеристики соціально-педагогічної діяльності й соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями / В. Тесленко // Соціальна педагогіка: Теорія та практика. – 2007. – № 3. – С. 50 – 53.
7. Тюрина Н. Формирование компетентности родителей, воспитывающих ребенка с отклонениями в развитии / Н. Тюрина // Детский сад от А до Я. – 2007. – № 2. – С. 122 – 128.

Ревть Алла, Голембийовская Лиене. Организация логопедической помощи в условиях семьи, воспитывающей ребенка с ринолалией. В статье охарактеризованы социально-психологические условия, влияющие на повышение уровня взаимодействия логопеда дошкольного учреждения и ребенка с ринолалией, а также родителей, воспитывающих такого ребенка. Проанализированы формы и методы работы, с помощью которых будет оптимизирована жизнедеятельность семьи, воспитывающей ребенка с ринолалией. Осуществлен анализ логопедической помощи родителям для физического

и психического развития ребенка, его самооценности, что обеспечивает признание детства, успешный переход к обучению в школе.

Ключевые слова: ринолалия, логопед, родители, воспитывающие ребенка с ринолалией.

Revt' Alla, Holembyovska Liene. Organization of speech therapy in terms of a family that raising a child with renally. The article outlines the socially-psychological conditions that affect the level of interoperability in speech therapy preschool child with renally and the parents of such a child. It is analyzed the forms and methods of work with which will be optimized family livelihoods that has a child with renally. The analysis of the speech therapy services for parents, for physical and mental development of the child's self-worth, which provides recognition of childhood, the successful transition to teaching in the school are made.

Key words: renally, speech therapists, parents, raising a child with renally.